№ 246 ՈՒՐԲԱԹ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 31 **1899** ՈՒՐԲԱԹ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 31 № 246

ՔՍԱՆԵՕԹՆ ԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվան 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻԿԱՅ **1900** ԹՈՒԱԿԱՆԻ

ՄՇԱԿ

(28-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

«ՄՇԱԿԸ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ՆՈՅՆ ՊՐՕԳՐԱՄՈՎ ԵՒ ՆՈՅՆ ՈՒՂՂՈՒԹԵԱՄԲ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, տասն եւ մէկ եւ տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն եւ ութ ամսվանը՝ 8 ր., եօթ ամսվանը՝ 7 ր., վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., երկու ամսվանը՝ 2 ր. եւ մի ամսվանը՝ 1 րուբլի։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Ամերիկայի բաժանորդները պէտք է վճարեն տարեկան 6 դոլլար. Եւրօպայի բաժանորդները՝ 30 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները 10 րուբլի։

«ՄՇԱԿԻՆ» գրվել կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բաղարնայա եւ Բարօնսկայա փողոցների անկիւն)։

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար, եւ առհասարակ նամակներ եւ ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Յայտարարութիւնները ընդունվում են բոլոր լեզուներով։

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Տարին վերջացաւ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Երկրաշարժից վնասվածների օգտին. Նամակ Ներքին-Ախտայից. Նամակ Խմբագրութեան. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Անգլօ-Տրանսվաալեան պատերազմը. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Երկրաշարժի աղէտի շրջանը։

ՏԱՐԻՆ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Տարին վերջանում է։ Ի՞նչ կարող ենք ասել մենք 1899 Թուականի համար։ Բաղդաւոր է՞ր նա, Թէ դժբաղդ։

Տարվայ սկզբում տեղի ունեցան մի քանի դէպքեր, որոնք ընդունակ էին Թարմութիւն և ոգեւորութիւն ներշնչել մարդկանց մէջ։ Զը նայելով այն հանգամանքին, որ վերջին տարիներում պատերազմական ոգին վարակել էր բոլոր ոչ միայն մեծ, այլ և փոքր պետութիւններին, հանդէս էր բերված մի հեղինակաւոր առաջարկութիւն՝ դադարեցնել սպառազինութիւնը և պայմանաւորվել պատերազմները ոչնչացնելու կամ կարելիին չափ կրճատելու, վճռելով միջազգային վէճերը միջնորդ դատարանի միջոցով։ Հաագայի խաղաղասիրական բազմամարդ կոնֆերենցիան և նրա շուրջը տիրող համակրական մԹնոլորտը ցոյց էին տալիս, որ արդարեւ լուսաւորված մարդկութիւնը յոգնել է պատերազմական պատրաստութիւններից և մի մեծ տենչանք ունի, այն է նուիրվել բոլոր ոյժով և ոգեւորութեամբ խաղաղ կուլտուրական գործունէութեան։

Սակայն տարվայ երկրորդ մասը բերեց մեծ հիասԹափութիւն։ Անգլիան, որ միշտ համարել է իրան խաղաղասիրութեան բարեկամ և կանգնած է քաղաքակրԹութեան առաջին շարքերում, առանց տատանվելու, առանց որ և է փորձ անելու միջնորդներ ընտրելու, հրատարակեց պատերազմ մի ուրիշ քաղաքակիրԹ ազգութեան դէմ, որ Աֆրիկայի խորքերում երկարատեւ մաքառումներով և բազմաԹիւ զրկանքներով հաստատել էր կուլտուրական կեանք։ Ո՜րքան ծանր էր, ո՜րքան սրտամաշ մի այդ տեսակ հիասԹափութիւն։ Եւ մի՞Թէ նոյն Անգլիան այժմ աւելի լաւ դրութեան մէջ չէր լինի, եԹէ դիմած լինէր միջնորդ դատարանի։

Համաշխարհային արդիւնաբերութիւնը տարվայ առաջին կիսում գտնվում էր ամենապատուաւոր և ժպտացող դրութեան մէջ, իսկ երկրորդ կէսից սկսվեց մի ճգնաժամ, մի ծանր դրամական տագնապ, որի ազդեցութիւնը տարածվեց և մեր երկրի վրա։ ԱնԹիւ սնանկութիւններ և դրամական դժուարութիւններ կաշկանդեցին շատ խոշոր ձեռնարկութիւններ։

Ամբողջ աշխարհում մեծ աղմուկ հանած դատաստանական խոշոր գործը, որ քննվեց Ֆրանսիայում, մի այնպիսի լուծում ստացաւ, որով Ֆրանսիան աշխատեց միայն հանգստացնել մարդկանց կրքերը, բայց գոհութիւն չը տուեց արդարադատութեան պահանջին։

Մասնաւորապէս մեր Անդրկովկասում՝ տարվայ սկիզբը խոստանում էր առատ բերք և հունձ։ Սակայն ամառը անցաւ չափազանց չորային և գիւղական ազգաբնակութիւնը շատ տեղերում զգում է կարօտութիւն, որովհետեւ քիչ հաց է ժողովվել նրա ապրուստի համար և քիչ խոտ ու դարման անասունների համար։ Առեւտրական և գործարանական կեանքի մէջ երեւեցած դրամական տագնապը կանգնեցրեց այն արագ գործունէութիւնը, որ նըկատվում էր ընկերակցութիւններ կազմելու և նոր ձեռնարկութիւններ հաստատելու գործում։

Իսկ տարվայ վերջին ամսին տեղի ունեցաւ Ախալքալաքում այն սոսկալի աղէտը, որ հազարաւոր մարդկանց գցեց սարսափի մէջ, խլեց բազմաԹիւ զոհեր և քայքայեց տարիներով հաստատված տնտեսութիւնը։ Աղէտը իր բոլոր ընդարձակութեամբ դեռ չէ պարզվել մեր առաջ և նա պէտք է շատ և շատ մտատանջութիւն պատճառէ մեր հասարակական և վարչական մարմիններին։

Անկասկած, անցնող տարին ունէր և մըխիԹարական կողմեր։ Եւրօպան և մասնաւորապէս Ռուսաստանը բազմաԹիւ գիտնական և արդիւնաբերական ժողովների միջոցով ցոյց տուեին, որ մենք գտնվում ենք համաշխարհային ընդարձակ առաջդիմութեան նախագաւԹում։ Գիտութիւնը և արհեստը կատարեցին նշանաւոր գիւտեր։ Մեր երկրի տնտեսական տագնապը ցոյց է տալիս Թուլանալու նշաններ։ Իսկ մարդասիրական այն համակրելի շարժումը, որ երեւաց մեր հասարակութեան մէջ դէպի Ախալքալաքի գաւառի վնասվածների վիճակը—նշան է, որ հասարակութիւնը կարող է արԹնանալ, երբ բացառիկ դէպքեր ստիպում են նրան սԹափվել։ Դա սփոփիչ և յուսատըող մի երեւոյԹ է։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Այսօր տարվայ վերջին օրն է։ Պարբերական մամուլը, որ ընԹերցողի առօրեայ ընկերն է, սովորութիւն է դարձրել ֆանտաստիկական պատկերներ, առակներ, պատմուածքներ, ոտանաւորներ տալ Ծննդեան տօնի, նոր տարուաւրԹով, որպէս զի ընԹերցողի մէջ բարի զգացմունքներ տնկէ, ցոյց տայ մերձաւորին օգնելու, առաքինի եւ պարտաճանաչ լինելու քաղցրութիւնները։ Մարդիկ, ինչպէս գիտէք, սատտիկ ծիսամոլ են. պէտք է լինի որ եւ է մեծ տօն, որ եւ է աչքի ընկնող, սովորականից դուրս երեւոյԹ, հանդէս, ճաշ, լուսավառութիւն, որպէս զի նրանք յիշեն բարձր, վերացական հասկացողութիւնները, աշխատեն գոնէ մի օրով, երկու օրով գաղափար հասկացող լինել, ընդունել բարձրից մի քանի հատ լուսատու ճառագայԹներ։ Եւ ահա մարդկային այդ հոգեբանութեան արտայայտութիւնն է, որ երեւան է գալիս մեծ տօների բարոյախօսական գրականութեան մէջ։ Սակայն պէ՞տք է միշտ երեւակայութեան դիմել, պէ՞տք է միշտ հնարել՝ խրատներ տալու համար։ Ինքը, կեանքը, արդեօք ամենամեծ խրատատուն չէ։ Թոյլ տուէք, ընԹերցող, դնել ձեր առջեւ մի պատկեր, որ չինծու չէ, որ վերցրած է արիւն եւ մարմին ունեցող կեանքից։ Գործողութիւնը կատարվում է լայնածաւալ Ռուսաստանի մի անկիւնում, ուր զարգացած է գործարանական կեանքը։ Մի գիւղ է, կայ եւ գործարան։ Այդ գործարանում կայ մի բժիշկ, որին այսպիսի նկարագիր է տալիս «Жизнь» ամսագիրը.

Գեղեցիկ մարդ, բարի, լաւ բժիշկ, որ չատ էլ ազնիւ է։ Իր մասնագիտութեան տեսակէն նայելով, նա իրաւունք չունէր զանազանութիւն դնել հարուստի եւ աղքատի մէջ, տիրոջ եւ բանւորի մէջ, եւ բժշկում էր բոլոր տանջվողներին եւ ամենքը բաւական էին նրանով։ Այսպէս ծառայեց նա 5 տարուց աւել, բայց վերջ ի վերջոյ կեանքը այդ ինտելիգենտին պահանջ դրեց—մտնենալ այս կամ այն ափին...

Իսկ կեանքի սրածը հետեւեալն էր։ Գործարանը փչացնում էր գիւղի գետը, այնտեղ Թափելով խէժախառն ջուր։ Գիւղը այդ գետից է ջուր խմում եւ որովհետեւ հասարակ գիւ-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԱՂԷՏԻ ՇՐՋԱՆԸ

Գիւղերի մօտ գտնված լեռնային արօտատեղերը մասամբ պատկանում են այդ գիւղերին, մասամբ եկւոր անասնապահներին։ Մեծ Սամսար, Օլօվերտ, Բուզօվէտ, Ջակ, Բուղաշէն, Արուլ գիւղերը ունեն ընդարձակ լեռնային արօտներ։ Փոքր Սամսար գիւղը մինչեւ անցեալ տարի չունէր արօտաբաժին։ Յատուկ յանձնաժողովը, որ կարգադրում էր արօտաբաժիններ, տուեց Փոքր-Սամսարին գիւղի հողին կպած արօտահողը։ Ի՜նչ ցնծութիւն էր տիրում այդ կարօտեալ գիւղում. չինականների վաղուց խնդրածը եւ աղերսածը վերջապէս իրականութիւն էր ստանում։ Գիւղացիներն օրհնում էին յանձնաժողովին, օրհնում էին երկրագործութեան մինիստրին, որ հաստատել էր այդ որոշումը։ Բարալէթ գիւղը, բաղկացած հայերից եւ վրացիներից, ունի մի արօտաբաժին, որի մէջտեղում գտնվում է ընդարձակ լճակ։

Տաբացխուր լճի ափին գտնվում է եւ այն կաԹնատնտեսական դաստակերտը, որ կազմում է Ախալքալաքի կաԹնատնտեսական դպրոցի ամարային կայարանը։ Դաստակերտը գտնվում է գեղեցիկ տեղում։ Մի կողմից Տաբացխուր լիճը իր ամբողջութեամբ, միւս կողմից Շավինաբադի լեռնաշղԹան, երրորդ կողմից Ջաւախքի դաշտավայրերի հեռաւոր հօրիզօնը։ Դաստակերտն ունի լճին կից 216 դեսիատին հող, որ բաղկացած է խոտահարքից եւ արօտից։ Անցեալ 1898 Թուին դըպրոցը հնձել էր մօտ 6000 պուդ խոտ։ Առանձին մեքենայով խոտը սղմվում էր, կապվում, որպէս զի յետոյ ուղարկվէր Ախալքալաք դըպրոցի գոմանոցը։ Դաստակերտում 1898 Թուին, վարպետ-կաԹնատնտես Ջեմիանսկու ղեկավարութեամբ, աշխատում էին երեք հայ պատանիներ՝ Մառանջեան, Տէր-Յովհաննէսեան եւ Արանեան։

Եկւոր անասնապահները կամ վրացիներ են, կամ Թուրքեր։ Վրացիներից յայտնի են արբօշիկցիները, պանիանցիներ, Թուրքերից՝ սարվանցիներ, ղշլհաջըլեցիներ, գեօլքիանդցիներ։ Դրանց մէջ գտնվում են հարուստ խաշնարածներ, որոնք ունեն մի քանի հազար գլուխ ոչխար։ Այդ արօտների ժայռերի եւ քարակոյտերի անմատչելի տեղերումն էր պատսպարվել եւ Թագնվել անցեալ տարի յայտնի Հալայբէկ Մուրսակուլօվի եւ Աստան-աղայի աւազակային խումբը։ Եկւոր անասնապահները առաջվայ ժամանակները մեծ նեղութիւն էին հասցնում Ջաւախքի գիւղացիներին, գողանալով նրանց անասունները եւ փոխադրելով լեռների միւս կողմը։ Այժմ եւս վնասը շարունակվում է, բայց համեմատաբար աւելի նուազ եւ Թոյլ չափով։

Լեռնային այդ շրջանում ընկած է դուխոբորների Տամբօվկա գիւղը, որ գտնվում է Տօպօրօվան լճի եզերքին։ Նոյն լճի հանդիպակաց ափում գտնվում է դուխօբօրների Րօդիօնօվկա գիւղը եւ հայաբնակ Պօղա գիւղը։ Դուխօբօրների ներկայութիւնը մասամբ զսպում է Թափառականների արշաւանքները։ Դուխօբօրները, բացի այդ, իրանց ֆուրգօններով եւ սահնակներով նպաստում են հաղորդակցութիւն պահպանելու մի կողմից լեռների եւ Ախալքալաքի մէջ, միւս կողմից՝ Ծալկայի եւ Ջաւախքի գիւղերի մէջ։

Մեր նկարագրած շրջանի գիւղացին, ինչպէս ասացինք, առաջ կատարելապէս ապահովվում էր գիւղատնտեսական պարապմունքից, որովհետեւ հողը ընդարձակ էր, կամ աւելի ուղիղն ասած, հողաբաժինները մեծ էին։ Բաւականանալով իր հողով, գիւղացին չէր հեռանում իր գիւղական շրջանից եւ պանդխտութեան չէր դիմում։ Դեռ այժմ էլ պանդխտութեան դիմողները շատ չեն։ Բայց արդէն սկսվել է դէպի քաղաքները գնալու շարժումը եւ նա օրից օր մեծանում է։

Ազգաբնակութեան աճումը հանդէս բերեց մի հարց, որ վերջին 10—20 տարվայ ընԹացքում ամենահրատապ հարցերից մէկն է այստեղի գիւղերում։ Դա հողերի բաժանման հարցն է։ Մի յիսուն-վաԹսուն տարի սրանից առաջ, երբ այս տեղերի գիւղերը նոր կազմակերպվում էին Թիւրքիայից եկած գաղԹականութիւններից, հողը բաժանվեց համփաների հաշւով։ Օրինակ, Արուլ գիւղը կազմվեց սկզբնական 28 ծխից։ Գիւղի հողի տարածութիւնը 100 րաւբա էր կամ 300 սօմար։ Այդ հողը այնքան ընդարձակ էր այն ժամանակվայ ազգաբնակութեան համար, որ նա չը բաժանեց հողը տան կամ հոգու վրա, այլ բաժանեց տասը մասի, իւրաքանչիւրի վրա հաշւելով տասն րաւբա։ Այդ մասը կոչվեց մի համփաբաժին։ Ուժեղ, հարուստ տները վերցրին մի-մի համփաբաժին հող, իսկ մնացածները կէս համփաբաժին, կամ մէկ քառորդ։ Անցաւ ժամանակ, գիւղը մեծացաւ, տների Թիւը 1887 Թուի վիճակագրութեան ժամանակ հասաւ 65-ի, իսկ այժմ մօտ 80 է։

Առաջ, երբ հողը շատ էր, գիւղացիները ուրախ էին լինում, որ համփա մարդիկ վերցնեն հողի մեծ բաժինները, որովհետեւ շատ հող վերցնողը շատ էլ տուրք էր վճարում։ Իսկ երբ հողի քանակութիւնը պակասեց աճող ազգաբնակութեան համար, այն ժամանակ իւրաքանչիւր մարդ սկսեց պահանջել, որ գիւղական հողերը այլ եւս չը մնան արտօնեալների ձեռքում, այլ բաժանվեն տների կամ հոգու հաշւով։

ղացին էլ իրաւունք ունի մաքուր ու առողջ ջուր խմել, ուստի գործարանի թունաւորված ջրից խմողները գանգատվում են իշխանութեան։ Սա առաջարկում է գործարանի վարչութեան դադարեցնել գիւղացու ջուրը ապականելը, բայց վարչութիւնը ուշադրութիւն չէ դարձնում։ Այն ժամանակ իշխանութիւնը դիմում է գործարանի բժշկին եւ խնդրում է յայտնել թէ ո՞րն է ճշմարտութիւնը—ճիշդ որ ջուրը փչանո՞ւմ է, թէ ոչ։ Ինտելիգենտ բժիշկը, ենթադրելով որ ճշմարտութիւնը մի է ամեն տեղ, յայտնում է, որ ջուրը, ճիշդ որ, փչանում է գործարանի պատճառով։

Գործարանի ամբողջ վարչութիւնը, գլխաւոր կառավարչի հետ, նոյնքան զարմացած է, որքան վրդովված.

—Տարօրինակ հասկացողութիւն իր պարտաւորութիւնների մասին։ Աւելի քան տարօրինակ...

—Ի՞նչ է եկել վրան։ Հինգ տարի է, մենք նրան օրինաւոր մարդ ենք ճանաչում եւ յանկարծ—այսպիսի խողութի՛ւն։ Ճի՞շդ չեմ ասում—հարցնում է գլխաւոր կառավարիչը «ինտելիգենտներից» մէկին։

Սա մի ինչ-որ բան է մռմռում, բայց աւելի այն ձեւով, որ համաձայնութիւն է յայտնում...

Եւ բոլոր ինտելիգենտները լուռ են, միայն իրանց հոգու խորքում եւ «իրար մէջ» հաւանում են իրանց ընկերին, իսկ ուրիշի, նոյնպէս կրթված, մարդկանց հետ խօսելիս աշխատում են աւելի մռայլ։

—Անկարելի է, որ դօկտորը այս բանը զգաստ դրութեան մէջ լինի արած։

—Ե՛կ ու մարդ ճանաչիր։ Հինգ տարի միասին աղ ու հաց ենք կերել։

—Վլադիմիր Պաւլովիչ, այս ինչ է, եղբայր,—հարցնում է գլխաւոր կառավարիչը։—Մ ե զ ա ն ի ց ռ ո ճ ի կ է ք ս տ ա ն ո ւ մ եւ մեզ վատութիւն էք անում։

—Ես, պարոններ, հպատակված եմ ընդհանուր օրէնքներին եւ պարտաւոր եմ վկայութիւններ տալ խղճմտանքով, համաձայն այն երդման, որ տուել եմ դիպլօմ ստանալիս...

—Այո՛, ճիշդ է, բայց պէտք էր մի քիչ զսպել... Չէ՞ որ մեր առջեւն էլ դուք յայտնի պարտաւորութիւններ ունէք։

—Ձեզ ես իմ աշխատանքն եմ ծախում եւ ոչ թէ իմ խիղճը...

Գլխաւոր կառավարիչը թափ տուեց ձեռքը... Ինչացո՞ւ է միակ աշխատանքը, առանց խղճի։ Դա մի անխիղճ աշխատանք է։ Նրանից այդպիսի բան հարկաւոր չէ։ Ինտելիգենտից նրանց հարկաւոր է որքան աշխատանք, այնքան էլ խիղճ։ Բոլորը միասին։

—Եթէ, եղբայր, ամենքը կը սկսեն աշխատանքը մեզ տալ, իսկ խիղճը ուրիշներին—դրանից ոչինչ չի դուրս գայ։ Ինժեները կասէ թէ ես քիչ վարձ եմ տալիս բանուորին եւ խղճին հետեւելով կը համաձայնվի գործարանական տեսչի հետ, թէ ես նախազգուշութեան միջոցներ չեմ ձեռք առնում եւ եթէ Միխայլի ոտը պոկել է մեքենան, պատճառը ես եմ. դուք խղճմտանքով կը վկայէք, որ ես գետը թունաւորում եմ,—եւ ինչ, այսպէս որ լինի, պէտք է թքել ամեն բանի վրա եւ գործերը դադարեցնել։ Բայց ինչ օգուտ։ Ինձ մօտ հազարաւոր մարդիկ են մի կտոր հաց աշխատում։

Եզրակացութիւնը պարզ է։ Բժիշկը չէր ուզում փաճառել եւ իր խղճմտանքը—եւ ահա նա առաջարկութիւն ստացաւ սեպտեմբերի մէկից թողնել իր պաշտօնը։ Ցեւո՛յ։

Նրա տեղը կը գայ լղարած «ինտելիգենտը», որ բերան արած կը լինի բոլոր լաւ բառերը, բայց կիմանայ նոյնպէս հասկանալ թէ երբ պէտք է այդ լաւ բառերը արտասանել եւ երբ—զսպել իրան։

Հետաքրքրական է թէ ինչպէս վերաբերվեցին ընկեր—ինտելիգենտները ճշմարտութեան համար վռնդվածին։ Նրանք մտածեցին ուղերձ մատուցանել վռնդվածին. բայց գործարանի վարչութիւնը պատշաճաւոր ճընշումը գործադրեց եւ նրանք կազմեցին ծրագիր, որ ուղերձը գաղտուկ ներկայացնեն, բայց բժիշկը հրաժարվեց այդ պատուից։ Մի քանի քաջեր գտնվեցան, որոնք վճռեցին հինգ վերստ տեղ ճանապարհ դնել նրան, բայց այդպիսիները քիչ էին, եւ դրանք էլ ճանապարհ դրին բժշկին «հանդարտ կերպով»...

Վամպիրների, նրանց սարուկների եւ նրանց զոհի այս պատկերը, ընթերցող, տալիս ենք ձեզ նոր տարվայ առիթով։ Մտածեցէք, քանի այդպիսիներ կան մեր մէջ...

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՑ ՎՆԱՍՎԱԾՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք հետեւեալ նոր նուիրատուութիւնները երկրաշարժից վնասվածների օգտին՝

Թ ի ֆ լ ի ս ի ց՝ 1) Արշակ Մալեանից 25 ր., որ նուիրել են հետեւեալ անձինք՝ Ա. Մալեանց 3 ր. 50 կ., Ա. Զախարեան 3 ր., Գ. Ժիբեան 3 ր., Ա. Ստեփաննեան 3 ր., Բ. Աւագեան 2 ր., Ս. Բերիեվ, Պ. Պէրկիզիրեան, Հայկ, Ամատունի, Փ. Խանզուլեան, Ջօպարիձէ, Գ. Փօչարեան մի-մի րուբլի, Պ. Մանուչարեան, Յ. Տէր-Յակովբեան, Հ. Միքայէլեան, Ս. Տէր-Խաչատուրեան, Յ. Գրիգորեան, Սէրգէյ, Ռ. Վարդանեան 50-ական կոպէկ։ 2) Կօնօ Բայրամօվից 2 ր.։ Յ. Սարգսեանից, Մ. Բարսեղեանից, Մ. Դարբինեանից, Յ. Միրվելեանից, Բ. Բարսեղեանից, Յ. Սապունճեանից, Տ. Թէպուխեանից մի-մի րուբլի։ Գէորգից 45 կ.։

Բ ա գ ո ւ ի ց՝ 1) Խաչատուր Թաղէոսեանից 100 րուբլի։ 2) Անուշ. Քալանթարի միջոցով, Հ. Մէլիքեանի գործարանի աշխատաւորներից 30 ր.։ Նուիրողներն են. Ա. Քալանթար 15 ր. 5 կ., Ա. Մարտիրոսեան 3 ր., Մ. Սարգսեան 2. ր., Հ. Բարսամեան 2 ր., Վ. Դաւթեան 2 ր., Մ. Այվազեան 1 ր. 50 կ., Մ. Մկրտչեան 1 ր., Ղ. Առուստամեանց, Ս. Համզա-օղլի, Աբդուլլա, Խ. Ռեվազեան, Վ. Կալդեանց, Մ. Դաւթեանց 50-ական կոպէկ, Գ. Տէր-Ստեփաննեան 25 կ., Մ. Մկրտչեան 20 կ.։ 3) Գ. Մանգասարեանից 10 ր.։ 4) Խ. Նարինեանից 55 ր., որ նուիրել են «Կովկասեան նաւթարդիւնաբերական ընկերութեան» նաւթահանքի ծառայողները։

Բ ա թ ո ւ մ ի ց՝ Ա. Զերայեանից 3 ր., Թագուհի Զերայեանից 5 ր.։

Կ ա ր ս ի ց՝ Գ. Կասաբեանից 2 ր.։

Շ ա մ ա խ ո ւ ց՝ Հ. Մաթէոսեանից 1 ր.։

Դ ի լ ի ջ ա ն ի ց՝ Ս. Դաւթեանցի եւ Ա. Գօրօյեանցի միջոցով 35 ր. 50 կ., որ նուիրել են հետեւեալ անձինք. Ս. Դաւթեանց, Ս. Յովակիմեանց, Պ. Շահլամեանց, Ա. Տէր-Դանիէլեանց, Ի. Մարտիրոսեանց, Ա. Գօրօեանց, Յ. Ասլանեանց, Գ. Ասլանեանց 2-ական րուբլի։ Ա. Սաղաթէլեանց, Ա. Դաւթեանց, Գ. Բաղալեանց, Խ. Մատինեանց, Ա. Ամիրջանեանց, Ա. Դաւթեանց, Ս. Եղիեանց, Վ. Սարգսեանց մի-մի րուբլի։ Ի. Բօլօտին, Տ. Անանեանց, Ս. Հայրապետեանց, Ս. Մէլիքեանց, Տ. Մէհրաբեանց, Խ. Մանթաշեանց, Ա. Տէր-Պօղոսեանց, Վ. Սանթրոսեանց, Մ. Սափարեանց, Վ. Մատինեանց, Ե. Վխօչկին, Գրիւնար, Թ. Յովհաննէսեանց, Ի. Ղարախանեանց, Ղ. Դաւթեանց, Ն. Պապեանց, Յ. Յովհաննէսեան, Խ. Դաւթեանց 50-ական կոպէկ։ Ս. Կիրակոսեանց 40 կ., Ա. Կօլեադին 35 կ., Մ. Օհանէսեանց 25 կ.։ Վ. Ղալէչեանց, Հիւսէին Հասան-օղլի, Ե. Տէր-Պօղոսեանց, Յ. Բաղալեանց, Յ. Կոխլիկեանց, Ի. Բօլօտին, Ֆիգէրման 20-ական կ. եւ Գլինկին 10 կ.։

Ե ր ե ւ ա ն ի ց 1) Յ. Մուսինեանից, Յ. Յովհաննիսեանից եւ Թ. Խաչատեանից 30 րուբլի, 2) Դ. Խուդաբաշեանից 3 րուբլի։

Ընդամենը 308 րուբլի 95 կոպէկ։

Մինչեւ այժմ ստացել ենք 2268 րուբլի 56 կոպէկ, ուղարկել ենք 1,500 րուբլի։ Դեկտեմբերի 29-ին նորից յանձնեցինք կոմիտէին 300 րուբլի։ Մեզ մօտ մնում է 468 րուբլի 56 կոպ.։

ՆԱՄԱԿ ՆԵՐՔԻՆ-ԱԽՏԱՑԻՑ

Դեկտեմբերի 21-ին

Մեզանում հարսանիքների սեզօնը սկսվել է արդէն։ Մի կողմից տարվայ անբերրիութիւնը, միւս կողմից տաւարի ժանտախտը՝ որ խեղճ աղքատ գիւղացուն զրկում է իր միակ աշխատող ձեռքերից, իր մի չարք մերկ, թշուառ երեխաները կերակրող եւ հագցնող եզներից, այսպէս է մեր տնտեսական դրութիւնը։ Եւ ահա գիւղացին ուզում է իր որդուն պսակել, բայց այդ բանի մէջ իր չափը չէ ճանաչում։ Ապրուստը դժուարացել է, պայմանները փոխվել են, տնտեսական անաջողութիւնները, մէկը միւսից ճնշող, յաջորդում են միմեանց։ Եւ այսպիսի պարագաներում նահապետական հարսանիքն է ծանրանում գիւղացու խղճուկ գըրպանի վրա։

Գիւղացին մի հարսանիքի համար, թէ հարուստ լինի թէ աղքատ, պէտք է ծախսէ առնուազն 9—10 վեդրօ արաղ, 15—16 վեդրօ գինի, 1—2 մսացու եզ եւ դրա համեմատ հաց, հագուստ, մրգեղէն եւ այլն... Այսքանը նա չըռայլում է մի հարսանիքի համար. եւ այնուհետեւ երեխաները տկլոր, քաղցած պէտք է նըստեն տանը՝ «թոնրի» մօտ, իսկ ինքը, վիզը ծըռած, ձեռքերը ծոցում դրած, պէտք է ծառայէ մի վաշխառուի տանը՝ իր հարսանիքի համար վեր առած փողի տոկոսի տեղ. իսկ դրամագլո՞ւխը... այն էլ Աստուած գիտէ, թէ վերջն ինչ ատուճանի կը հասնի։

Զափաւորութիւնը ահագին օգուտ կը հասցնէր մեր գիւղական ժողովրդին. բայց ո՞վ պէտք է սովորեցնէ նրան, թէ կայ այդպիսի մի գեղեցիկ միջոց։

Ռ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Բագու, դեկտեմբերի 26-ին

«Մշակի» 232 համարում «Ստիւծաձեւ Մհերի» գրախօսութեան առիթով պ. Լ. իմ հասցէին մի քանի ինձ անախորժ ակնարկութիւններ է ուղղել, որոնց վերաբերեալ հետեւեալ բացատրութիւնը կը խնդրէի, որ, եթէ կարելի էր, շնորհ անէիք հրատարակել։

Զը գիտենալով, թէ պ. Բալասեանցի «Ռոստոմ ու Սալման» ինչպէս է կազմված եղել, կամ, ինչպէս ասում են, չը գիտենալով, թէ ինչն ինչոց է, խաբվել եմ եւ «Մուրճի» 1897 թ. 11—42 համարում համակրանքով եմ խօսել այդ գրուածքի վերաբերմամբ։ Այո՛, ես գովել եմ, բայց գովել եմ իբրեւ 15 տ ա ր ե կ ա ն պ ա տ ա ն ո ւ ս ե փ ա կ ա ն գ ո ր ծ։ Պարոնի առաջաբանում բօլորովին պարզ ասված էր այդ։ Պ. Բալասեանց այնուհետեւ սկսեց ուղղակի գլուխ տանել իր անտանելի ռէկլամներով ու չարունակ իմ անունը հարստահարել։ Այս պարոնի արտաքին կարգի ընթացքը նկատելով՝ թղթակցութիւններս կարճ կապելով պահեցի իմ նամակների պատճէնները։ Աւելի հետաքրքրական կը լինէր այդ նոր գրուածքի մէջ դնել ո՛չ թէ «Ռոստոմ ու Սալմանի» առիթով մի պատանի գրողին ուղղած խօսքերը, այլ այն կարծիքները, որ իր առաջարկութեան համաձայն մասնաւոր նամակով արտայայտել եմ այդ նոր աշխատութեան նկատմամբ ու հիմա ուղղել արդէն տարիքով հասունացած մի գրողի։ Բայց պ. Բալասեան այնքան էլ միամիտ չէ։

Յովհաննէս Տէր-Միրաքեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Մարաղա, դեկտեմբերի 10-ին

Ի նկատի ունենալով Մարաղայի հայ ազգաբնակութեան կրթական ցաւալի դրութիւնը, մի բուռն երիտասարդներ կազմեցին մի ընկերութիւն «Մարաղայի հայոց կ ր թ ա կ ա ն ընկերութիւն» անունով։ Սակայն որովհետեւ տեղական ոյժերը չեն կարող բաւականանալ այդ ընկերութեան ընդարձակ ծրագրի նոյն իսկ մի մասը իրագործելու, ընկերութեան վարչութիւնը «Մշակի միջոցով դիմում է բարեգործ ազգայիններին, խնդրելով նրանց նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը։ Դրանով նրանք ազատած կը լինեն խաւարից՝ անդունդի եզերքում կանգնած Մարաղայի հայ ազգաբնակութիւնը։

Ընկերութեան հասցէն. Société des amateurs d'instruction, Maragha (Perse)։

Վարչութեան նախագահ՝ Ա. Նազարեանց

Քարտուղար՝ Մ. Սարգսեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այսօր հրատարակում ենք «Մշակի» 1899 թւականի վերջին համարը։ Եկող 1900 տարվայ առաջին համարը լոյս կը տեսնի վաղը, յունվարի 1-ին։ Այդ համարը կուղարկենք միայն նրանց, որոնք բաժանորդ են գրվել մեր լրագրին գալ տարվայ համար։

—

Երկրաշարժի վնասվածներին օգնելու համար Թիֆլիսում կազմված կենտրոնական մասնաժողովը որոշել է ուղարկել ֆելդշերներ, յատկացնելով նրանց ռոճիկ ամսական 35 րուբլի, իսկ ինչ վերաբերում է նրանց բնակարանին եւ ապրուստին՝ այդ հոգսը թողնել Ախալքալաքի տեղական մասնաժողովին։

—

Յունվարի 3-ին ճանապարհ կընկնի դէպի Ախալքալաք՝ նահանգական բժիշկ Կիկօձէ, տեղնուտեղը ուսումնասիրելու աւերված շրջանի սանիտարական վիճակը եւ ծրագրելու դեզինֆեկցիա կատարելու ծանրակշիռ գործը։

—

Պ. Ա. Ծատուրեան մեր խմբագրութեան տրամադրութեան տակ է դրել «Մշակի» երեք օրինակի գինը 1900 թւի համար։ Մենք որոշեցինք ուղարկել «Մշակ». 1) Զանգեզուրի գաւառի Ղարաքիլիսա գիւղի հայ հասարակութեան, 2) Արծուանիկ գիւղի հայ հասարակութեան եւ 3) Բռնակոթ գիւղի հայ հասարակութեան։

—

Անկասկած, գիւղական հարուստները ամենեւին տրամադիր չեն զիջելու իրանց ձեռքում գտնվող հողը գիւղական կարօտ մեծամասնութեան։ Սակայն բողոքի ձայնը սկսեց կամացկամաց ուժեղանալ եւ ստիպեց, որ մի քանի գիւղերում գործադրվի նոր հողաբաժանութիւն։ Օրինակ, Օլավերտ գիւղում մօտ տասնհինգ տարի սրանից առաջ գիւղական մեծամասնութեանը աջողվեց նոր հողաբաժանութիւն սահմանել եւ հաշուի առնելով գիւղում եղած ուտողների, սպառողների թիւը, բաժանել հողը շնչի, կամ հոգու վրա։

Հողաբաժանութեան այդ նոր եղանակը կամաց-կամաց մուտք է գործում բոլոր գիւղերը, խորտակելով գիւղական արտօնեալների բացառիկ դրութիւնը։ Գիւղացիները սկսել են փորձեր անել նոյնպէս բարւոքելու իրանց հողի յատկութիւնը, պ ա ր ա ր տ ա ց ն ե լ ո վ նրան։ Սակայն այդ բարւոքումները դեռ մեծ ծաւալ չունեն։ Գիւղացիները պարարտացնում են միայն գիւղի շրջակայ, գիւղին մօտ գտնվող հողերը, այն, որ յայտնի են Թիֆլիսի նահանգում «նափուզարի» անունով։ Իւրաքանչիւր գիւղացի կարողանում է պարարտացնել մէկ կամ երկու եւ աւելի քիչ դէպքերում երեք արտ։ Պարարտացնելու համար գործ են ածում կենդանիների. այն աղբը, որ ժողովվում է գարնան եւ ամառվայ ընթացքում։ Ինչ վերաբերում է ձմեռվայ աղբին, նա գործադրվում է ուրիշ նպատակով. նրանից պատրաստում են վ ա ռ ե լ ի ք։ Պարարտացնելու համար նշանակված նիւթը ցրիւ են տալիս դաշտերում աշնան ձիւնից առաջ։ Ձմեռը ձիւնը նստում է հողի վրա, լուծում է իր ջրերում աղբի հիւթերը եւ մտցնում հողի մէջ, ուժեղացնելով նրան։ Պարարտացրած հողի վրա հացը կարողանում է միմեանց վրա բերք տալ անընդհատ չորս, հինգ, երբեմն մինչեւ ութ տարի։ Մինչդեռ այն տեղերում, որոնք պարարտ չեն տեսնում, հողը շատ շուտ յոգնում է եւ գիւղացին ստիպված է լինում երկու տարի, կամ երբեմն նոյն իսկ մի տարի ցանելուց յետոյ, հանգստացնել մի կամ երկու տարով։

Այստեղի գիւղացիները չեն կարողանում կերակրվել ցորենի հացով, որովհետեւ լեռնային դիրքը եւ հողի թուլանալը թոյլ չէ տալիս, որ ցորենը աջող զարգանայ։ Գիւղացիները ցանում են մեծ քանակութեամբ գ ա ր ի եւ գ ի ւ ղ լ ո ւ կ, որոնց եւ ուտում են ցորենի հետ միասին։ Մեծ Սամսար գիւղում ինձ ասացին, որ իւրաքանչիւր հոգու կամ ուտող բերանի վրա նրանք հաշւում են 20 կոդ ցորեն եւ կրկնապատիկ քանակութիւն գարի։ Ցորենի հացը թէ համեղ է եւ թէ մաքուր. գարին շատ ունի ապարդիւն մասեր. բայց ինչ արած. գիւղացին ուրախ է, երբ գարու հացն էլ մշտական անպակաս է իր տնից։

Այստեղի գիւղացիները լաւ ա ն ա ս ն ա պ ա հ ն ե ր են եւ իրանց տնտեսութիւնը որքան հիմնել են հողագործութեան վրա, նոյն չափով, իսկ երբեմն եւ աւելի գնահատում են անասնապահութիւնը։ Մերենիա գիւղը, բացի իր գիւղական հողից, ունի Տաբացխուր լճի ափին, Խումրիս կոչված տեղում, կապալով վերցրած ընդարձակ տեղ, որ ծառայում է թէ վար անելու եւ թէ խոտ հնձելու համար։

Զը նայելով, որ անասնապահութիւնը մեծ տեղ է բռնում այստեղի գիւղացիների տնտեսութեան մէջ, այնու ամենայնիւ գիւղացիները միս շատ չեն գործածում։ Մանրամասն հարց ու փորձերը ցոյց են տալիս, որ իւրաքանչիւր գիւղացի կամ ուտող բերան միջին թւով սպառում է տարեկան 6—8—10 ֆունտ միս։ Կան բացառիկ շատ հարուստ, համեստ ընտանիքներ, որոնք սպառում են մինչեւ կէս պուդ միս, բայց կան եւ այնպիսիները, որոնք ամբողջ տարին մսի համ չեն տեսնում։ Պէտք է սակայն աչքի առաջ ունենալ, որ այս գիւղերի շրջանում գիւղացիները գործ են ածում բաւականաչափ կաթնեղէն, որի մէջ շատ կան սննդարար նիւթեր։

Առաջ բերելով երկրաշարժի ազդեցութեան ենթարկվող շրջանի մասին այս տեղեկութիւնները, մենք վերջացնում ենք մեր խօսքը պատասխան տալով մի հարցի, այն է թէ՝ որքան հ ա ր ո ւ ս տ է տեղական գիւղացին եւ ո ր ք ա ն մ ե ծ է ն ր ա կ օ ր ո ւ ս տ ը։ Անուանել մեր նկարագրած շրջանի գիւղացուն հարուստ այն մտքով, որ նա իւրաքանչիւր տարի ստանում է մեծ չափով զուտ արդիւնք, անկարելի է։ Գիւղացիները հազիւ հազ ձեռք են բերում իրանց համար միջակ կամ երբեմն նոյն իսկ աղքատիկ ապրուստ եւ դժուարութեամբ են աւելացնում մի որ եւ է նոր բան իրանց տընտեսութեան մէջ։ Բայց նրանք խիկալէս հարուստ են իրանց ամբողջ տնտեսութեան համագումարով։ Գիւղական մի ծուխ, որ կարողացել է տասնեակ տարիների ընթացքում շինել ընդարձակ տուն, ձեռք բերել երկրագործական ամեն տեսակ գործիքներ, աճեցրել է եւ կազմել անասունների մի հօտ, որի մէջ կայ. օրինակ, մի 20—30 գլուխ մեծ ապրանք, մի քանի տասնեակ գլուխ ոչխարներ, նա խիկալէս ունի մի հարստութիւն, որով նա ապրում է։ Իսկ կան եւ այնպիսի ծուխեր, որոնք ունեն մեր յիշած թւերի երկպատիկ, երեքպատիկ եւ հնգապատիկը։ Երկրաշարժը խորտակել է այդ դանդաղ կերպով, մեծ խնայողութեամբ եւ ծանր աշխատանքով կազմակերպված հարստութիւնը։ Այդ պատճառով կորուստը մեծ է եւ զգալի։ Վերականգնել քայքայված տունը եւ տնտեսութիւնը պահանջում է տարիներ եւ մեծ աշխատանք։

Մեր բոլորիս վրա մեծ պարտաւորութիւն կայ ամեն կերպ աջակցել վնասված գիւղացուն՝ վերականգնելու իր տեսութիւնը եւ նորից բռնելու իր կանոնաւոր գիւղական կեանքը։

Ալ. Քալանթար

Ղուբայից, պ. Մելքոն Սալամբէգեան «Մշակի» 1900 թուի մի օրինակը նուիրեց Ղուբայի հայոց դպրոցին։

—

Բագուից, պ. Գ. Տէր-Մարգարեան «Մշակի» 1900 թուի մի օրինակը նուիրեց Երեւանի Գայանեան դպրոցին։

—

Ստացանք Ղուբայից, պ. Մելքոն Սալամբէգեանից, չքաւոր ուսանողների օգտին 3 րուբլի։

—

ՂԱՐԱՍՈՒԲԱԶԱՐԻՑ մեզ գրում են. «Դեկտեմբերի 15-ին տեղիս կլուբի դահլիճում ռուսերէն լեզուով մի ներկայացում տուեց, յօգուտ հայ-լուսաւորչական, հայ-կաթօլիկ եւ ռուսաց օրիորդաց դպրոցների, մասնակցութեամբ նոյն դպրոցների ուսուցչական խմբերի եւ մի քանի սիրողների։ Քաղաքումս մշտական բեմ չը լինելու պատճառով, ներկայացման գործն էլ այստեղ կապված է մի շարք դժուարութիւնների հետ, այդ պատճառով, այս առաջին, այն էլ սպասածից աւելի՝ աջող ներկայացումը պէտք է առանձնապէս ողջունել, մանաւանդ որ դրանով մի տեսակ կապ հաստատուեց տեղիս զանազան ազգի ուսուցչական խմբերի մէջ, որը կարող է ապագայում շատ օգտաւէտ գործեր առաջացնել։ Ներկայացրին Ա. Կրիլովի «Сорванецъ» կօմէդիան։ Չը նայելով, որ հասարակութիւնը սիրով վերաբերուեց եւ դահլիճը ծայրէ ի ծայր լիքն էր, բայց դահլիճի փոքրութեան պատճառով զուտ արդիւնքը շատ քիչ մնաց։ Այս առաջին աջող ներկայացումից խրախուսվելով, նոյն սիրողները պատրաստւում են նորտարուց յետոյ երկրորդ ներկայացում տալու մի եւ նոյն նպատակով։ Լսում ենք, որ նոյն ուսուցիչները եւ ուսուցչուհիները մտադիր են իրանց մէջ սարքել եւ գրական երեկոներ»։

—

ԴՈՒԲԱՅԻՑ մեզ գրում են. Թիֆլիսի զինուորական դատարանի բաժինը, դեկտեմբերի 2-ին եւ 3-ին, քննելով երեք աւազակներ՝ Կարիբ Կարիբ-օղլու, Միրզա-Մամէդ-Մելիք-օղլու եւ Մէրիմ-Աղա Մամէդ-օղլու գործը՝ երեքին էլ դատապարտեց մահվան պատժի՝ կախաղանի միջոցով»։

—

Հին-Նախիջեւանի գաւառի ԱՊՐԱԿՈՒՆԻՍ գիւղից մեզ գրում են. «Այստեղ շատ սաստիկ ցուրտ է, ամեն բան թանգացել է։ Գիւղից մի ծերունի, Մարգար անունով, իր թոռան հետ սայլով բեռ է տանում քաղաքը։ Քաղաքից երեկոյեան վերադառնալիս, սաստիկ ցուրտ է լինում ճանապարհին, գետնի մակերեւոյթը ծածկված է լինում մառախուղով։ Ծերունին ճանապարհը կորցնում է եւ սայլը շեղվում է ճանապարհից։ Իր վերարկուն տալով թոռան, գիւղացին վազում է մօտիկ գիւղը օգնութիւն կանչելու, բայց փոքր ինչ հեռանալով իր սայլի մօտից՝ երեսի վրա վայր է ընկնում, թաղվում ձիւնի մէջ եւ բուք-բորանը խեղդում է նրան։ Թոռը երկար սպասում է, որ պապը օգնութիւն կը կանչէ եւ շուտով կը գայ, բայց տեսնում է, որ շատ ուշացաւ։ Լուսաբացին գիւղացու թոռը թողնում է սայլը եւ գնում է պապի յետեւից։ Փոքր ինչ հեռանալով սայլի մօտից, տեսնում է պապը քնած է ձիւնի մէջ։ Երեխան վազում է գիւղը օգնութիւն կանչելու. փոքր ինչ հեռանալով պապից, թաղվում է ձիւնի մէջ եւ մի քայլ անել չէ կարողանում. երեխան սկսում է բղաւել, երկար բղաւելուց յետոյ ուշաթափ է լինում։ Մի քանի ժամից յետոյ այդ ճանապարհով գալիս են երկու պարսիկ անցորդներ։ Դրանք նկատում են փոքր ինչ հեռու, ճանապարհի ափին, ձիւնից գոլորշի է բարձրանում։ Մի փոքր մօտենալով, տեսնում են ձիւնի մէջ երեխայի գլուխը կիսով չափ. մօտենում են, հանում երեխային ձիւնի միջից եւ տանում են մի մօտիկ ջրաղաց, այդտեղ կրակ են վառում, երեխային տաքացնում, ուշքի բերում եւ ճանաչելով թէ ում որդին է, բերում են եւ յանձնում իր ծնողներին։ Աղէտալի լուրը տարածվում է գիւղում եւ մեծ բազմութեամբ գնում են՝ Մարգար պապի դիակը վերցնում գնում են իր սայլի վրա եւ բերում են գիւղը մեծ հանդէսով թաղում։ Երեխան այժմ կիսամեռ է»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԼՕ-ՏՐԱՆՍՎԱԱԼԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

—

«Րէյտէրի հեռագրական գործակալութեան» հաղորդած վերջին տեղեկութիւններով՝ հարաւ-աֆրիկական պատերազմական դաշտում անգլիական գեներալներից փոքր ի շատէ աչքի ընկնող գործունէութիւն ցոյց է տալիս միայն Ֆրէնչը Կօլսբէրգի մօտ, միակ գեներալը, որ դեռ եւս զգալի պարտութիւն չէ կրել բօէրներից։ Նրա աննշան աջողութիւնները, որոնք վերջին հեռագրերով հերքվում են, անգլիական լրագրներում վերածվում են նշանաւոր յաղթութիւնների եւ ընդութեամբ լցնում հըպարտ բրիտանացու սիրտը, որ այդ աջողութիւնների մէջ կամենում է տեսնել պատերազմական բաղդի ժպիտը երկար օրերի անաջողութիւններից յետոյ։

Անգլիական ազգին յատուկ առաւելութիւններից մէկն էլ տոկունութիւնն է։ Նա տոկուն է ոչ միայն առօրեայ խաղաղ աշխատանքի մէջ, որ հասցրել է նրան քաղաքակրթական այն բարձր աստիճանին, որի վրա այժմ կանգնած է նա. նա տոկուն է եւ դժբաղդութեան մէջ. ամենամեծ անաջողութիւններն անգամ չեն վհատեցնում նրան, այլ աւելի եւս գրգռում են նրա գործունէութիւնը, աւելի եւս բորբոքում նրա անսպառ եռանդը մաքառելու ընդհանուր թշնամու դէմ մինչեւ հնարաւորութեան վերջին կէտը։ Բաւական է յիշել Անգլիայի մղած պատերազմն այս դարի սկզբում Նապօլէօն I-ի դէմ, երբ նա միայնակ ստիպված էր դիմադրել միջին եւ արեւմտեան Եւրոպայի միահեծան տիրոջը։ Հետեւանքը յայտնի է։ Անգլիայի զարմանալի տոկունութիւնը վերջ ի վերջոյ խորտակեց նոր ժամանակների պատերազմական Տիտանին եւ տխուր վախճան պատրաստեց նրան հեռաւոր ս. Հեղինէում։

Անգլիական ազգի նոյն ինքնավստահութիւնը եւ տոկուն եռանդը գրգռված են եւ այժմ։ Չը նայելով հարաւ-աֆրիկական պատերազմի սկզբից մինչեւ այժմ անգլիական զօրքի կրած պարտութիւններին, անգլիական պետական անձինք, ինչպէս Բալֆուր, Մանչեստրում, դեկտեմբերի 27-ին արտասանած ճառում, առանց որ եւ է տատանման, յայտնում են, թէ բօէրների խուժումն դէպի անգլիական հարաւ-աֆրիկական երկիրները չէ կարող վախեցնել նոյն իսկ ամենից աւելի երկչոտներին, թէ պատերազմը, անկասկած, աջողութեամբ կը տարվի մինչեւ վերջը եւ թէ նոյն իսկ—մարգարէանում է Բալֆուրը—ապագայում այդ տեսակ պատերազմներ Հարաւային-Աֆրիկայում տեղի չեն ունենայ։

Եւրոպական ցամաքի բոլոր լրագրներն եւս մինչեւ այժմ պատերազմի վերջնական ելքի վերաբերմամբ նոյն կարծիքին էին. ամենքն եւս սկզբից գուշակում էին, թէ բօէրների նման մի չափազանց սակաւաթիւ ազգութիւն չէ կարող երկարատեւ յաղթական կռիւ մղել աշխարհիս ամենամեծ կայսրութեան դէմ եւ թէ երկարատեւ պատերազմում սպառելով իր ոյժերը՝ հարկադրված կը լինի կամ խոնարհվել իր հզօր թշնամու առաջ եւ կամ իսպառ ջնջվել աշխարհի երեսից։

Բայց եւ այնպէս, իրերի ներկայ դրութիւնը ի նկատի առնելով, եւրոպական լրագրների մէջ վերջին ժամանակ սկսել են կասկածի ենթարկել պատերազմի վերջնական ելքն ի նպաստ Անգլիայի։ Այսպէս՝ Պարիզի «Temps» թերթը մի առ մի քննադատելով այն բոլոր միջոցները, որոնց դիմել է անգլիական կառավարութիւնը հարաւ-աֆրիկական պատերազմին յաջող ելք տալու համար, աւելացնում է.

«Սրանից աւելի Անգլիան անել չէ կարող։ Նոյն իսկ ամենալայն հաշիւներ անելով, նա հազիւ հազ կը կարողանայ 50,000 մարդ հաւաքել թէ մայր-երկրից եւ թէ գաղթականութիւններից հարաւային Աֆրիկայի պատերազմի դաշտը ուղարկելու համար։ Բայց եթէ Կապլանդիայում աֆրիկանդէրները ապստամբվեն, որ շատ հաւանական է, այն ժամանակ այդ 50,000 մարդը, որ Անգլիան ուղարկում է այժմ ամենամեծ դժուարութեամբ, հազիւ բաւական կը լինի՝ անգլիական զօրքի յետեւը գտնվող ռազմական գծերը պահպանելու համար։

«Պէտք է ասել եւ այն, որ անգլիական զօրքը թէեւ ուղեւորվում է այժմ Աֆրիկա լաւ տրամադրութեամբ եւ ոգեւորված, բայց պատերազմի դժուարութիւնները բոլորովին այլ կերպ կարող են ազդել նրա վրա։

«Վերջապէս ինչ վերաբերում է լորդ Րօբերտսօնի եւ լորդ Կիտչէնների բրիտանական զօրքի գլուխ անցնելուն, յիշելու արժանի է, որ առաջինը անուն է վաստակել Ղանդահարում հէնց նրանով, որ թոյլ է տուել թշնամուն կտրել անգլիական զօրքի զանազան մասերի հաղորդակցութեան ճանապարհները, իսկ լորդ Կիտչէնները Սուդանի արշաւանքում յայտնի դարձաւ նրանով, որ ոչ մի միջոց անարժան չէր համարում նպատակին հասնելու համար։ Ի՞նչ հետեւանքներ կարող է ունենալ այս երկու զօրապետների միացումն։»

Վերջին հեռագիրներից յայտնի է, որ աֆրիկանդէրները միացել են բօէրների հետ ոչ միայն այն տեղերում, որոնք այժմ բօէրների ձեռքում են, այլ նոյն իսկ Կապլանդիայում եւ նրա գըլխաւոր քաղաքում՝ Կապշտատում, ուր աֆրիկանդէրները յուզման մէջ են եւ տեղ-տեղ օգնում են բօէրներին։

Աֆրիկանդէրների թիւը Կապլանդիայում եւ Նատալում 778,000-ի է հասնում։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Կայիրէի մի լրագիր հաղորդում է, թէ Պօղոս-փաշա Նուբարը, որ ներկայացուցիչ է մի խումբ անգլիական դրամատէրերի, այժմ բանակցում է եգիպտական կառավարութեան հետ եգիպտական երկաթուղիների ամբողջ ցանցը գնելու նպատակով։ Լրագրի ասելով նա մինչեւ անգամ ձեռնարկել է գնահատել բոլոր գծերը եւ երկաթուղիների ամբողջ շարժական եւ անշարժ գոյքը։ Սակայն այդ բանակցութիւնները—աւելացնում է լրագիրը—հազիւ թէ աջող հետեւանքներ ունենան։

—«Berliner Tageblatt» լրագրի կ. Պօլսի թղթակիցը հաղորդում է, թէ տարեմուտի օրը օտարերկրեայ պետութիւնների դեսպանատներում տեղի ունեցած ընդունելութիւնների ժամանակ, դեսպաններն արտասանեցին ճառեր, որոնք բառ առ բառ կրկնում էին մի եւ նոյն միտքը, որից կարելի է եզրակացնել, թէ դեսպանները վաղօրօք պայմանաւորվել էին միմեանց հետ ճառերի բովանդակութեան մասին։ Բոլոր դեսպանները մատնացոյց արին վերջին շաբաթներում կատարված նշանաւոր անցքերը, Սաիդի եւ նրա ընկերների կալանաւորումը եւ Մահմուդի փախուստը, որոնք—ասացին դեսպանները—անհանգստութեան առիթներ են ոչ միայն օսմանեան կառավարութեան, այլ նոյն իսկ եւրոպական պետութիւնների համար։ Ուստի եւ—աւելացրին դեսպանները—առաջիկայ տարին կարող է վտանգաւոր լինել խաղաղութեան տեսակէտից։ Թղթակիցը այնուհետեւ հաղորդում է, թէ գերմանական դեսպանը չէր մասնակցում այդ նախազգուշացումներին, որովհետեւ գերմանական դեսպանատան մէջ մի քանի տարի է արդէն տարեմուտի ընդունելութիւններ չեն լինում։

—«Новости» լրագրի Լօնդօնի թղթակիցը հեռագրում է դեկտեմբերի 24-ին, թէ Պրէտօրիայում մեծ զայրոյթ է պատճառել այն լուրը, թէ անգլիացիք պատրաստում են Նապօլէօն I-ի նախկին բանտը Տրանսվաալի հանրապետութեան նախագահ Կրիւգէրին պատերազմից յետոյ նրա մէջ բանտարկելու համար։

—«Times»-ը զայրոյթ է յայտնում այն հանգամանքի առիթով, որ պաշտօնական հեռագիրները ամենաերկար տեղեկութիւններ են հաղորդում չնչին յաղթութիւնների մասին եւ լռութեան են տալիս ամենանշանաւոր պարտութիւնները։ Այդ տեսակ անաչառութիւնը—ասում է լրագիրը—պատուաբեր չէ Անգլիայի համար։ Չը նայելով ցէնզուրային՝ բօէրները աւելի ճիշդ տեղեկութիւններ ունեն գործերի դրութեան մասին անգլիական բանակում, քան անգլիական գեներալները։

—Նիւ-Եօրկի «Tribune» լրագրի ասելով, Ամերիկայի իռլանդացիք սաստիկ յուզված դրութեան մէջ են. նրանք պատրաստութիւններ են տեսնում Հարաւային-Աֆրիկա ուղարկելու կամաւորների մի զօրագունդ բօէրներին օգնելու համար։ Ֆենիաները խօսում են արդէն, թէ հարկաւոր է ուղարկել 22,000 մարդ, որոնք գրվել են դեռ 1895 թւականին, որպէս զի պատրաստ լինեն ժամանակին օգուտ քաղելու Անգլիայի կրիտիքական դրութիւնից իռլանդական շահերի համար նպաստաւոր գործունէութիւն սկսելու համար։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Ցայտնի մտքեր գուշակող Կումբերլանդ՝ մէկ անգամ Վիէննայից Պետերբուրգ գնալիս, կամեցաւ զուարճացնել իր ճանապարհորդակիցներին մտքեր գուշակելով։ Մէկ վաճառական, որ չէր հաւատում նրա այդ ընդունակութիւններին, առաջարկեց 50 ր., եթէ միայն նա կը գուշակէ նրա միտքը։ Կումբերլանդ նայեց նրա երեսին եւ ասաց.

—Դուք վաճառական էք եւ գնում էք Նիժնի-Նովգորոդ։

—Այո, գնում եմ.

—Դուք պէտք է գնէք 20,000 րուբլու ապրանք։

—Չը գիտեմ, կարելի է։

—Ապա դուք ձեզ մնանկ կը յայտարարէք եւ ձեր պարտատէրերին կառաջարկէք րուբլուն 3 կոպէկ։

Վաճառականը լսելով Կումբերլանդի վերջին խօսքերը, հանեց իր գրպանից եւ տուեց 50 ր. Կումբէրլանդին։

—Ուրեմն ես գուշակեցի ձեր միտքը։

—Ոչ պատասխանեց վաճառականը, բայց դուք ինձ լաւ միտք ներշնչեցիք։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

—

28 դեկտեմբերի

ԲԵՐԼԻՆ։ Այսօր, առաւօտեան $9^1/_4$ ժամին, կայսրը ճանապարհ ընկաւ Շտետտին «Deutschland» շոգենաւի մկրտութեանը եւ ջուրն իջեցնելու հանդիսին ներկայ լինելու համար։ Հանդէսից յետոյ կայսրը մտադիր է Շտետտինում զօրախաղ կատարել, ապա նախաճաշել զօրքերի հրամանատարի մօտ եւ ճաշել արքայական գրենադերների № 2 գնդի օֆիցերական ժողովարանում, իսկ երեկոյեան ուղեւորվել Կիլ։

ԼՕՆԴՕՆ։ «Daily Mail» լրագրի տեղեկութիւններին նայելով՝ մտադրութիւն կայ էլի մի գեներալի յետ կանչել Հարաւային Աֆրիկայից։

«Times» առաջնորդող յօդուածում նորից քննադատում է Բալֆուրի խօսքերը կառավարութեան գործողութեան եղանակի մասին պատերազմի վերաբերմամբ։ Լրագիրն ասում է, թէ երկրի համար աւելի լաւ կը լինէր, եթէ կաբինետը խոստովանէր իր գործած սխալները։

ԲՐԻՒՍԵԼ։ «Րէյտ. գործ.»։ Կարմիր Խաչի ընկերութեան կատարողական մասնաժողովը երէկ խորհուրդ ունէր զինուորական մինիստրութեան մէջ սանիտարական խմբի անդամների դրութեան մասին, որոնք գտնվում են գերմանական «Herzog» շոգենաւի վրա։ Մասնաժողովը մի հեռագիր ուղարկեց անգլիական արտաքին գործերի մինիստրութեանը, որով բողոքում է «Herzog» շոգենաւի գրաւման դէմ եւ պահանջում է արձակել սանիտարական խմբի անդամներին, յենվելով Ժընեւի միջազգային դաշնակցութեան օրինակարգութիւններին վրա։

ՄՕԼՏԵՆՕ։ Դեկտեմբերի 27-ին. «Րէյտէրի գործ.»։ Անցեալ գիշերՍտերկստրօմից դուրս եկաւ մի զօրախումբ մանրամասն հետախուզութիւններ կատարելու։ Հետախուզութիւններից երեւաց, որ բազմաթիւ բօէրներ գրաւել են Ստօրմբէրգ եւ վաղօրօք տարել են Մօլտենօյից մեծ քանակութեամբ պաշարեղէն։

ՇՏԵՏՏԻՆ, «Վօլֆի գործ.»։ «Deutschland» շոգենաւի մկրտութեան առիթով արտասանած ճառում, Բիւլօվ մի պատմական հայեացք ձգեց Համբուրգ-ամերիկական շոգենաւային գծի «Վուլկան» ընկերութեան զարգացման վրա, որը այսօր ջուրն է իջեցնում ամենաարագընթաց նաւը ամբողջ աշխարհում, որ ովկիանոսի վրա պէտք է պահպանէ Գերմանիայի յարաբերութիւնները մի բարեկամ պետութեան՝ Միացեալ-Նահանգների հետ։ Այսպիսով Գերմանիան նորից սկսեց նորագոյն ժամանակներում ձեռք բերել այն, ինչ որ կորցրել էր Հանզայի անկման օրերում։ Երկար ժամանակ Գերմանիան սարսափում էր ծովից եւ միայն մեծ կայսրի ու նրա անմահ խորհրդատուի միջոցով իր միութեան վերականգնութիւնից յետոյ՝ նա յիշեց Հանզայի նշանաբանը. «Իմ ասպարէզը ամբողջ աշխարհն է» եւ նորից բարձրացաւ համաշխարհային քաղաքականութեան բեմը։ Այժմեան ծովային քաղաքականութիւնն անխուսափելի հետեւանք է երկրի տնտեսական զարգացման։ Գերմանիան, որի առեւտուրը 1860 թւականից սկսած $2^1/_4$ միլիարդից հասել է մինչեւ $8^1/_2$ միլիարդի, չէ կարող չը մասնակցել համաշխարհային մրցմանը ոչ տնտեսական եւ ոչ քաղաքական ասպարէզներում։ Գերմանիան ծովի վրա եւս պէտք է այնպէս զօրեղ լինի, որ կարողանայ ամեն տեղ պահպանել գերմանական խաղաղութիւնը, գերմանական պատիւը եւ գերմանական առաջադիմութիւնը։ Մենք կամենում ենք եւ պէտք է դիմենք մեր ընտրած նպատակին արիաբար, առանց վհատելու եւ եռանդով։ Թող քո մկրտութեան ժամանակ տրվի քեզ ամենամեծ, ամենասրբազան անունը «Գերմանիա»։

Կէսօրին «Վուլկան» նաւարանում աջողութեամբ ջուրն իջեցրին «Գերմանիա» շոգենաւը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Դեկտեմբերի 24-ին Գատչինեան պալատում տեղի ունեցաւ տօնածառի հանդէս Գատչինում գտնվող Նորին Մեծութեան Թիկնապահ գնդի օֆիցերների ու զինուորների եւ պաշտօնական սպասաւորութեան համար։ Ներկայ էին Թագաւոր Կայսրը, Թագուհի Կայսրուհիները, Թագաժառանգը եւ Մեծ Իշխանուհի Օլգա Ալէքսանդրովնան։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)

ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Ե ՊԱՑԻԵՆՏՆԵՐ

Բ. Ա. Նաւասարդեան—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հիւանդ.

Կ. Մ. Զիկովանի—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.

Զ. Ի. Բաբանասեանց—11—12 ժ. կանանց և երեխայոց հիւանդ.

Ի. Յ. Պրոտասեվիչ—12—1 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի և կրծքի հ.

Ա. Պ. Կարապետեանց—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Ա. Գ. Գուրկո—1¼—2 ժ. ներքին հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ի. Յ. Պրոտասեվիչ—5—6 ժ.

Ա. Ն. Ճպակովսկի—6—7 ժ. նեարդային (ելեքտրաբուժութիւն), վեներական և մորթի հ.

Բ. Ա. Նաւասարդեան—7—7½ ժ.

Վ. Մ. Մախվիլաձէ—քիմիական և խոշորացուցական հետազօտութիւն մէզի, խխի և արեան:

Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:

Օ. Տ. Սովանիտսկի—տանը. ծաղկահատ և բժշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ.:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

70—150 **Բժշկապետ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ**

ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բժ. ՄԻԽԱՅԻԼ ԳԵԴԵՎԱՆՈՎ

Հիւանդներին ընդունում է ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

Առաւօտները՝

Վ. Ի. ՃԻԺԻՆԱՁԷ—ատամների հիւանդ. 8—10 ժ.

Գ. Գ. ՄԱՂԱԼՕՎ—ներքին հիւանդ. 9—10 ժ.

Դ. Կ. ԷՐԻՍՏՕՎ—վիրաբուժութեան. 1—12 ժ.

Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—ականջի, կոկորդի և քթի հ. ամեն օր 10½—12 ժ.

Ա. Ն. ՇԱՏԻԼՕՎ—աչքի հ.— 2—1 ժ.

Ն. Զ. ՈՒՄԻԿՕՎ—երեխաների հ. երկուշաբթի և ուրբաթ օր. 12—1 ժ.

Վ. Լ. Մարկեվիչ—վիրաբուժական հ. 12—1 ժ. և երեքշաբթի օր 3—4 ժ.

Ի. Դ. ԲԷԳԹԱԲԷԳՕՎ—վեներական, մորթի և միզասեռ. հ. 1½—2 ժ.

Մ. Ա. ԳԷԴԷՎԱՆՕՎ—նեարդային և ելեկտրոթէրապիա, 1—2 ժ.

Երեկոները՝

Դ. Ա. ԳԷԴԷՎԱՆՕՎ—ներքին և երեխաների հ. (ծաղկահատութիւն) 5—6 ժ.

Ի. Ն. ԹՈՒՄԱՆՕՎ—կանանց և մանկաբարձական, 5—6 ժ.

Հիւանդանոցում գտնվում են մշտական մահճակալներ և բժշկական սենեակ խոշորացուցական և քիմիական հետազօտութիւնների համար:

Վճարը խորհրդի համար—60 կ. մնացածը պայմանով:

Նիկոլաեվսկայա փողոց, Վորոնցովի արձանի հանդէպ, տ. Սագինովի, № 11

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

0—1 **Միխայիլ Գեդէվանով**

ԲԺՇԿ. ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Վերանորոգել է հիւանդների ընդունելութիւնը բկի, կոկորդի, քթի և ականջի հիւանդութիւնների համար իր նոր բնակարանում: Սօլօլակ, Սերգիեվսկի փող., տ. Տովիանովի:

10—10

ЧИСТЫЙ КАКАО БЛОКЕРЪ ПИТАТЕЛЬНЫЙ НАПИТОКЪ

ԿԱԿԱՕ

16—50

Ի գիտութիւն սայլոնի գործարանատէրերի եւ այդպիսի գործ նոր սկսել ցանկացողների ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ԵՄ զանազան տեսակ եւ արժողութեամբ ԼՈՒԱՑՔԻ ՍԱՊՕՆ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼ, կարող եմ գալ ձեռնտու պայմաններով: Դիմել. Севастополь, Контора А. Дегопика, для N.

1—5

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆԻ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ

Կիրակի, յունվարի 2-ին, 1900 թ. ժողովարանի պ.պ. անդամների, կանդիդատների եւ նրանց ընտանիքների համար հայոց դրամատիքական ընկերութեան դերասանները կը ներկայացնեն

I

ՊԱՐԻԶԻ ՇՐՋՄՈԼԻԿԸ

կոմ. 2 գործ., հեղ. Վանդէրբըուխի, թարգմ. Գ. Փրիդոնեանի: Մասնակցում են՝ տիկ. Զաբէլ, Ազնիւ Ֆէլէկեան—2, Վարդիթեր, պ.պ. Յարութիւնեան, Գնունի, Տէր-Դաւթեան, Միրզայեան:

II

Դ Ի Վ Է Ր Տ Ի Ս Մ Է Ն Տ

ռուսաց, հայոց եւ վրաց լեզուներով: Սկիզբն է երեկոյեան 8½ ժամին: Տոմսակները 20, 30, 50, 75 կոպ. 1 րուբլի արժողութեամբ, վաղօրօք կարելի է ստանալ ժողովարանի վարպետից:

2—3

Շուտով լոյս կը տեսնի

«Պանդուխտ պատանի» վերնագրով երգարանը: Գինն է՝ մինչեւ լոյս տեսնելը 50 կ., լոյս տեսնելուց յետոյ 70 կ.: Գումարով 30% զիջում, ճանապարհածախսով:

Լ ո յ ս տ ե ս ա ն

1) «Самоучитель Русскаго языка», ամենահեշտ միջոց հայերէնի օգնութեամբ սովորել ռուսերէն գրել-կարդալ եւ խօսել: Գինն է 30 կ., գումարով գնողներին 30% զիջում, ճանապարհածախսով:

2) «Այբբենարան»: Գինն է 10 կ.: 100 օրինակը 2 ր. 50 կ., ճանապարհածախսով:

Դիմել՝ Թիֆլիս, Մուխրանսկայա փ., տ. № 16, Ա. Ա. Յովհաննիսեանցին, փողը կանխիկ:

3—4

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ-ՄԱՍՍԱԺԻՍՏԿԱ

ՕՐԻՈՐԴ ՆՈՒՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ԳՕԼՕՇԵԱՆ:

Հասցէն՝ Красногорская ул. № 14.

6—20

ԼՕՌՈՒ ԸՆՏԻՐ ՏԵՍԱԿԻ

Մ Ե Ղ Ր

Ծախվում է Յ. Մէլիք-Բախտամեանցի կաթնային արդիւնքների խանութում: Сололакская ул., № 6.

3—3

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1900

ЗАДУШЕВНОЕ СЛОВО

ДВА еженед. иллюстрир. журнала для ДѢТЕЙ: младш. (5—9 л.) и старш. (9—14 л.) возраста,

основанные

С. М. МАКАРОВОЙ

и издаваемые съ участіемъ извѣстныхъ русскихъ писателей, педагоговъ и художниковъ

ПОДПИСНОЙ ГОДЪ СЧИТАЕТСЯ СЪ 1-го НОЯБРЯ

Подписчики каждаго изд. получать въ теченіе года 52 №№

БОГАТО ИЛЛЮСТРИРОВ. ЖУРНАЛА, заключающаго въ себѣ разнообразное чтеніе для дѣтей; для родителей же: „ДѢТСКІЯ МОДЫ" и „ПЕДАГОГИЧЕСКІЙ ЛИСТОКЪ".

Кромѣ того, подписчикамъ будутъ разосланы въ теченіе года

ПРЕМІИ:

а) Къ журналу для дѣтей младшаго возраста: БОЛЬШАЯ ХРОМОЛИТОГРАФИРОВАННАЯ КАРТИНА размѣромъ 14½ × 10¾ вершковъ: „СЪ ДОБРЫМЪ УТРОМЪ" и 6 томиковъ „НОВОЙ БИБЛІОТЕЧКИ ЗАДУШЕВНАГО СЛОВА" съ иллюстраціями.

б) Къ журналу для дѣтей старшаго возраста: „Русскій Литературный Пантеонъ"—3 больш. выпуска; „Русскіе писатели въ краткихъ характеристикахъ; 16 выпуск. „Библіотеки Знаменитыхъ Писателей Для Юношества" и „Календарь" въ изящн. перепл., со „Справочникомъ".

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА каждаго изданія на годъ, съ доставкою и пересылкою . . . . . 6 Р.

Допускается разсрочка: первоначальный взносъ 2 рубля.

Подписка приним. въ книжн. магаз. Т-ва М. О. Вольфъ: С.-Петербургъ, Гост. Дв., 18. Москва, Кузн. Мостъ, 12.

3—6

ՄԵՔԵՆԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ, Հ. ԿԵԱՆՋՈՒՆՑԵԱՆԻ ԵՒ ԸՆԿ.

ԲԱԳՈՒ

ՆՐԱ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ ԲԻԲԻ-ՀԷՅԲԱԹՈՒՄ

Սկսել է իր գործունէութիւնը,

Ը Ն Դ Ո Ւ Ն Ո Ւ Մ Է Պ Ա Տ Ո Ւ Է Ր Ն Ե Ր

ամեն սիստեմի մեքենաների և գործիքների, մասնաւորապէս հորեր փորելու և նաւթ քաշելու համար՝ չօղեկաթսաների, թորիչների, թուջէ զանազան ձուլուածքների՝ մինչև 1000 փութ, զանազան պղնձէ ձուլուածքների և այլն և այլն: Գործարանի պահեստում կարելի է գտնել միշտ Բագուի համար հարկաւոր գործիքներ:

Գործարանի Բիբի-Հէյբաթի բաժանմունքը յանձն է առնում հորեր փորել կապալով Բիբի Հէյբաթում:

Պատուէրների համար դիմել՝ քաղաքի գրասենեակը (Старо-Полицейская, տուն Արաֆելովի, տելէֆօն № 749), գործարան. տելէֆօն № 54, կամ Բիբի-Հէյբաթի բաժանմունքը՝ տելէֆօն № 451.

(ե. հ. չ)

Лучшія аттестаціи отъ учебнаго начальства.

За успѣшныя занятія благодарности.

И. Я. БРОНЪ-ФОНЪ-БРЕННЕРЪ

преподаетъ

Полный курсъ БУХГАЛТЕРІИ

ПРЕДМЕТЫ ЗАНЯТІЙ:

1) Бухгалтерія (двойная италіянская), 2) Коммерческая ариѳметика, 3) Коммерческая экономія. 4) Ариѳметика на счетахъ, 4) Торговыя и вексельныя узаконенія и 5) Коммерческая корреспонденція.

Курсъ 3-хъ-мѣсячный. Занятія ежедневныя. Плата за курсъ 60 руб. Ручательство и гарантія за успѣхи. Болѣе 1000 окончившихъ курсъ. Михайловская, № 71.

Собственный методъ преподаванія по собственнымъ сочиненіямъ, продающимся во всѣхъ книжныхъ магазинахъ.

Занятія съ января мѣсяца. 8—100

Преподов. ведется по собств. сочиненіямъ.

Годъ занятій десятый.

„ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ"

ԱՂԷՔ. ԽՈՒԴԱՎԵՐԴԵԱՆԻ

Գօլովինսկի Պրօսպէկտի վրա, առաջին գիմնազիայի հանդէպ, տուն Քաշուէթի սուրբ Գէորգ եկեղեցու:

Ստացել ենք մեծ քանակութեամբ աշնանային և ձմեռային սէզօնի համար՝

Տղամարդկանց եւ Երեխաների պատրաստի հագուստներ:

Ստացված է նոյնպէս **ՖՕՐՄԷՆՆԻՑ ԶԳԵՍՏՆԵՐ**.—դատաստանական, ուսուցչական և աշակերտական—կլասիկական և ռէալական ուսումնարանների:

Ունենալով մեծ քանակութեամբ մատէրիաներ, ընդունում ենք նաև ամեն տեսակ պատուէրներ: Գները ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԵՆ և անհամեմատ էժան:

Վերացիր վճարով պահանջողները պէտք է ուղարկեն պատուէրի ½ մասը:

34—40

Պատրաստում ենք և ցանկացողներին ուղարկում ամբողջ Կովկասում ամենայայտնի Գանձասարի վանքի քարահանքից ամենաընտիր տեսակի «ՂԱՐԱԲԱՂԻ»

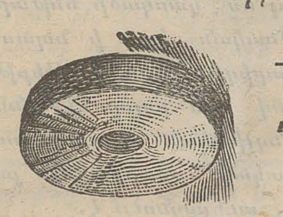

ՋՐԱՂԱՑՔԱՐԵՐ

մատչելի գներով և զանազան մեծութեան:

Մեր հասցէն. Евлахъ, контора Меликъ-Пашаянъ.

Որովհետև վերջերս երևացել են նաև ուրիշ հանքերի քարեր, որոնք յատկութեամբ շատ ցածր են կանգնած, ուստի խնդրում ենք ցանկացողներին դիմել միմիայն մեզ:

22—40 Քարահանքի կապալառու՝ Աբրահամ Հասան-Ջալալեանց

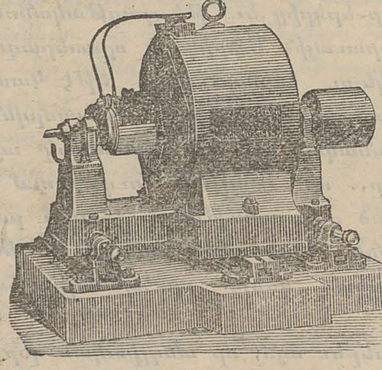

ՇԻՆԱՐԱՐԱԿԱՆ-ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԲՅՈՒՐՕ

Ինժեներ Ն. Բ. Պասեկի

Тифлисъ, Михайловская ул. № 116.

Հասցէն հեռագիրների համար. Тифлисъ—Пассеку.

ՏԵԼԵՖՕՆ № 642.

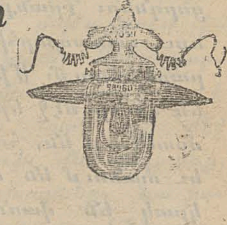

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉՈՒԹԻՒՆ

Ռուսաց և արտասահմանեան ֆիրմաների:

ԲԻՒՐՕՆ ՅԱՆՁՆ Է ԱՌՆՈՒՄ

կառուցանել

Ամեն տեսակ շինութիւններ, գործարաններ և գործատներ

ԳԱԶԱ-ՇՈԳԻ-ՋՐԱՆՑՔՆԵՐ

Ամեն տեսակ էլէկտրոտէխնիկական կառուցումներ և սարքեր, այսինքն հեռագիրների, տելէֆօնների, լուսաւորութեան, տրամվայների և ուժի հաղորդելը հեռաւորութեան վրա:

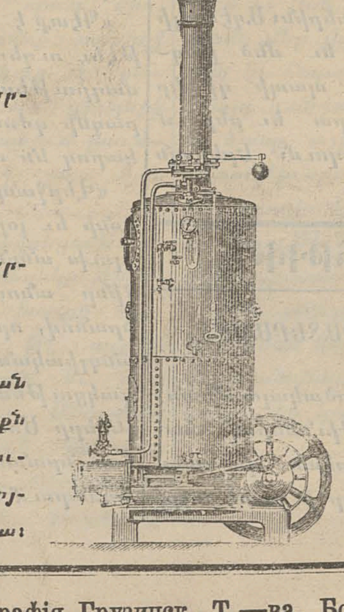

ԿԱՆԱԼԻԶԱՑԻԱ, ՎԵՆՏԻԼԵԱՑԻԱ և ՏԱՔԱՑՈՒՄԸ

ԴՆԵԼ, ԺՈՂՈՎԵԼ և ՍԱՐՔԵԼ

ամեն տեսակ

տուրբիններ, խողովակներ, մեքենաներ և ջրհաններ:

Կ Ա Ռ Ո Ւ Ց Ա Ն Ե Լ

երկաթէ կամուրջներ և տնակներ:

ՑԵՄԷՆՏԻ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ

(ե. հ. չ.) 51—100

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 30 Декабря 1899 г.

Типографія Грузинск. Т.—ва, Большая-Ванкская ул., № 27.